

Raport 3

Reforma educației românești prin lentila Photo-Voice

Lect.Univ. Dr. Claudia Anamaria Iov
Prof.Dr. Alina Monica Băraian
Claudiu Valentin Iov

Prezentul Raport a fost realizat în urma Seminarului tematic, *The photo that tells the story of Building a more Democratic, Secure and Diverse Europe*, din cadrul Proiectului Jean Monnet Project Nr. 599938, Building A Better Future - Learning EUrope@School: Education for Democracy, Security, Diversity and a World of Youth, (OurEUrope), care a avut loc în perioada 24-26.10.2019, la Cluj-Napoca.

Raportul vizează activitatea de photo-voice și rolul acesteia în modernizarea învățământului românesc, universitar și pre-universitar, dar mai ales în formarea liderilor europeni de mâine. Raportul a fost transmis autorităților publice locale și școlilor partenere, în vederea promovării exemplelor de bună practică, în țară și străinătate, iar părți din acesta vor fi folosite ca introducere la volumul *Obiectiv Europa: Rolul tinerilor în construcția Europei de mâine*.

Ce înseamnă photovoice?

Instrumentul de educație non-formală face parte din familia “fotografiei participative”, cu origini în fotografia comunitară, care s-a impus în Statele Unite și Marea Britanie începând cu anii '60. Prin intermediul acestei activități se pune accent pe importanța educației non-formale în viața tinerilor (elevi și studenți) și implicarea acestora în diferite acțiuni de la nivel local, național sau transnațional în cadrul cărora vocea lor poate fi auzită.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“Fotografiile vii” ne sunt la îndemână când ne este greu să exprimăm în cuvinte trăirile, emoțiile sau sentimentele. În acest context, imaginea are un rol social, ilustrând de la procese de dezvoltare comunitară și construcție identitară, la probleme de integrare socială sau procese educaționale.

Membrii unui grup sau ai unei comunități, tinerii, studenții, elevii folosesc aparate de fotografiat pentru a surprinde în imagini nevoile, problemele, temerile, speranțele, opiniile lor, ideile inovative, percepțiile asupra evenimentelor, acțiunilor, instituțiilor. Fotografiilor le sunt alaturate texte care arată ce reprezintă pentru cei care le-au realizat.

După sesiunile de fotografie, participanții discută în grup ce au fotografiat și de ce, construind astfel un mesaj comun pe care să îl transmită autorităților sau comunității – printr-o expoziție, prin cărți postale, calendare, volume.

Tânără generație a înțeles că la baza Uniunii Europene, ca o adevărată *civitas universalis*, idealul lui Cicero din Antichitate, stă cetățeanul și interesele lui, iar în momentul de față una dintre problemele majore ale UE este dezinteresul crescând al cetățenilor față de treburile cetății, unii din cauza euro-scepticismului, alții din necunoașterea obligațiilor pe care le implică statutul de cetățean european, alături de drepturi.

Întrebați în cadrul seminarului de PhotoVoice, *Ce fel de Uniune Europeană îți dorești?*, răspunsul tinerilor participanți a fost *o Uniune mai democratică, care să facă pași concreți în protejarea vieții, securității, identității și valorilor cetățenilor ei, pentru că „democrație” în limba greacă înseamnă „puterea poporului”, iar la baza UE stau valori democratice. Doar o astfel de Uniune poate fi garantul unui sistem de educație modern și dinamic, poate asigura bunăstarea socială și prosperitatea într-o lume globalizată.*

Atitudinea pro-europeană a tinerilor nu se formează la facultate, prin intermediul programelor de mobilitate internațională, ci este cristalizată mult mai devreme prin procese de socializare de bază, în mediul familial (vacanțe/vizite în străinătate, discuții cu rude care trăiesc în altă țară, programele TV în altă limbă, cumpărarea unor produse dintr-o altă țară a UE) sau școlar (cititul de cărți într-o limbă străină, excursii în alte state ale UE, participarea la

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

programul Euroscola sau alte programe europene) ducând la formarea identităților sociale înainte de începerea studiilor universitare¹.

Acești tineri, educați, curioși și ambițioși, pe care Adrian Favell îi numește Eurostars², stau la baza eforturilor depuse de Comisia Europeană în construirea unei Europe multiculturale, mai sigură, mai unită și mai democratică, „prin politici de mobilitate dinamice”³, încurajând „circulația talentului” într-o „economie bazată pe cunoaștere”⁴.

Tinerii europeni sunt primele victime ale insuficienței investițiilor în educație și cultură, ale șomajului și ale reducerii serviciilor sociale⁵, ale discursurilor populiste, de incitare la ură și xenofobie, care au potențialul de a conduce la extremism violent. Devine o condiție esențială educarea și implicarea activă a tinerilor în consolidarea rezilienței pentru a combate astfel de probleme, pentru a menține securitatea europeană, a preveni violența (fizică sau discursivă) și pentru a depune eforturi în direcția construirii unei societăți incluzive, care să favorizeze dezvoltarea economică, socială și culturală.

Uniunea Europeană are o serie de politici în domeniul tineretului, care au drept obiectiv crearea oportunităților egale, pentru toți tinerii, în special în accesul la educație și pe piața forței de muncă.

În acest sens merită amintite aici:

- *Strategia Europa 2020*, lasată în 2010, care se concentrează asupra tinerilor prin politici de reducere a abandonului școlar timpuriu sau programul de

¹ Ellen Quintelier, Soetkin Verhaegen, Marc Hooghe, “The intergenerational transmission of European identity: the role of gender and discussion within families”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, No.52, 2014, pp. 1103–1119.

² Adrian Favell, *Eurostars and Eurocities. Free movement and mobility in an integrating Europe*, New Jersey, Blackwell Publishing, 2008.

³ Adrian Favell, “Immigration, Migration, and Free Movement in the Making of Europe”, in Jeffrey C. Checkel, Peter J. Katzenstein (eds.), *European identity*, Cambridge, Cambridge University Press, 2009, p. 178.

⁴ Georgiana Udrea-Negoescu, Nicoleta Corbu, “The Building of a European Identity and its Challenges”, *Romanian Journal of Communication and Public Relations*, România, 12(3), 2010, p. 79.

⁵ În zona euro, la nivelul anului 2018, rata șomajului în rândul tinerilor ara de peste 20 %, iar rata tinerilor neîncadrați profesional și care nu urmează niciun program educațional sau de formare de 15,6%. Contextualizând aceste cifre cu situația creată de pandemia de SARS-Cov-19, cifrele vor fi și mai mari la finalul acestei perioade.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

mobilitate profesională „Primul tău loc de muncă EURES”, care facilitează plasarea forței de muncă în toată Europa;

- *Strategia Europeană pentru tineret 2019-2027*, adoptată printr-o Rezoluție a Consiliului Uniunii Europene din 26 noiembrie 2018, care încurajează tinerii să participe activ la dezvoltarea civică și democratică și îi sprijină prin calitate, inovarea și recunoașterea lucrului de tineret. Inovația acestei Strategii vizează, printre altele, instituirea unui coordonator al UE pentru tineret în cadrul Comisiei Europene și crearea unei legături mai clare între implementarea politicii europene de tineret și activitățile relevante din cadrul programelor Erasmus+ și Corpul European de Solidaritate.
- *Portalul european pentru tineret*, o pagină de internet destinată tinerilor din toată Europa, menită să-i ajute să se orienteze printre numeroasele oportunități pe care UE pe oferă în diverse domenii de interes, precum voluntariatul, activitatea profesională, formarea, cultura, creativitatea și multe altele.
- *Erasmus+ 2021-2027*, Unul dintre obiectivele propunerii este acela de a promova o identitate europeană prin intermediul experienței de călătorie DiscoverEU, care va oferi tinerilor posibilitatea de a descoperi patrimoniul și diversitatea culturală ale Europei.

Activitățile cu și pentru tineret, dublarea învățării formale de activități de învățare non-formală sau informală, au un rol important în combaterea prejudecăților și a radicalizării în rândul tinerilor, facilitându-le accesul la educație pentru cetățenie democratică, digitală, în spiritul gândirii critice. Prin dobândirea competențelor transversale, schimbul de idei, combaterea prejudecăților, promovarea multiculturalismului și a solidarității, prin activitățile non-formale, de genul PhotoVoice, tinerii au șansa transformării lor în inovatori de valoare, cetățeni activi, agenți ai schimbării, adevărați lideri ai Europei de mâine.

Fotografia are un rol social, este dovada incontestabilă a unei trăiri, a unui sentiment, un eveniment sau o experiență, surprinzând momente istorice, ilustrând procese de dezvoltare comunitară, probleme de integrare socială, experiențe personale și profesionale, cristalizând propria experiență într-o formă tangibilă.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

O fotografie cât 1000 de cuvinte este expresia care arată rolul social al acesteia, datorită complexității analizei cetățenilor și a societății pe care o putem surprinde într-o fotografie bine făcută. Acompaniată de un mesaj sugestiv, fotografia⁶ se transformă în metoda de analiză PhotoVoice⁷. „Fotografiile vii”, încă de la apariția lor în Statele Unite și Marea Britanie în anii '60, încearcă să aducă schimbări sociale pozitive în comunitate, de la introducerea pe agenda publică a problemelor grupurilor defavorizate, marginalizate, la evaluarea nevoilor comunității, realizarea unei hărți a problemelor sau analiza diverselor domenii de activitate - mediu, sănătate, educație, politică, cultură.

PhotoVoice urmărește trei obiective:

- Crează participanților un context de căutare și identificare a oportunităților și problemelor comunității din care aceștia fac parte;
- Oferă posibilitatea unei analize asupra problemelor identificate prin fotografii și discuții de grup;
- În cele din urmă, captează atenția politicianilor, experților și a altor decidenți prin intermediul rezultatelor obținute.

În cadrul metodei PhotoVoice, accentul cade asupra percepției, a impactului, a modului de interpretare și raportare la oportunitățile și problemele identificate de participanți și surprinse în fotografii și mesajele care le acompaniază. Scopul urmărit este fie de empowerment al comunității, fie advocacy, fie evaluarea nevoilor comunității pentru că de cele mai multe ori ceea ce consideră decidenți politici a fi important sau prioritar pentru o comunitate nu corespunde cu ceea ce consideră cetățenii că este prioritar pentru ei⁸. Din această necesitate a apărut metoda PhotoVoice.

Photvoice este compus din două părți: prima vizează familiarizarea participanților cu tehnicile de fotografiere, urmată de realizarea fotografiilor și analiza acestora în cadrul discuțiilor de grup; iar a doua vizează prezentarea rezultatelor muncii grupului în public, prin

⁶ Provine din cuvântul grecesc „photos”- lumină și „graphein” – a desena, tradusă, la începuturile sale în dorința de a captura/a desena lumina.

⁷ Caroline C. Wang, Mary Ann Burris, “Photovoice: Concept, Methodology, and Use for Participatory Needs Assessment”, *Sage Health Education & Behavior*, Vol. 24 (3), 1997, pp.369-387.

⁸ *Ibidem*.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

expoziții, volume, conferințe, seminarii sau evenimente mediatice care înfățișează fotografiile și mesajele lor. Nu există un interval de timp universal valabil în ceea ce privește derularea procesului în sine. În funcție de temele abordate, de dimensiunea și interesele grupului, numărul de grupuri de discuții, de resursele alocate, de rezultatele obținute, o activitate de PhotoVoice poate dura de la o săptămână până la câteva luni.

Spre deosebire de alte metode de influențare a decidenților politici (dezbateri, chestionare, analize, memorii) metoda PhotoVoice permite dezvoltarea unor competențe de comunicare, analiză și argumentare, dezvoltă stima de sine și încrederea participanților în forța mesajului transmis decidenților și societății civile.

Având ca reper principiul actului didactic modern, centrat pe actorul vizat de procesul de cunoaștere – elevul/studentul -, sesizând nevoia continuă a formării de competențe și utilizând metode interactive, profesorul contemporan trebuie să manifeste deschidere spre aspecte inedite ale curriculumului, cum ar fi interdisciplinaritatea, transdisciplinaritatea sau abordările transversale. Astfel, diseminarea aspectelor legate de teme recurente legate de UE precum securitatea, cetățenia, diversitatea, democrația sau problemele de mediu se subsumează direcțiilor de aliniere ale învățământului românesc pe traiectoria sa europeană.

Metoda PhotoVoice contribuie, prin tot ceea ce implică - imagine, text, mesaj - la realizarea dezideratelor legate de educația în spirit european și la conștientizarea de către tineri a statusului și rolurilor corelate cetățeniei europene, cu drepturi depline, dar și obligații corelate, care pentru a fi asumate necesită formare de competențe personale și profesionale care includ: autonomie și responsabilitate, capacitatea de a învăța, abilități sociale și de comunicare, profesionalism. Învățarea socială în cadrul spațiului european include, de asemenea, familiarizarea cu problemele generate în spațiul comunitar și în lumea contemporană (securitate, multiculturalism, democrație, ecologizare, crize economice, sărăcie, pandemii etc) și controversele corelate acestora, învățând să se poziționeze obiectiv și să acționeze constructiv.

Metoda PhotoVoice, alături de alte metode exploatate în educația nonformală (învățarea experiențială, proiectul, jocul de rol, excursia de studiu, teatrul forum) sunt tot atâtea modalități eficiente și pertinente pentru a provoca tinerele generații să asume, să

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

experimenteze sau să reflecteze într-un cadru interacționist asupra posturii de agent activ al eropenismului și autor al mecanismului de funcționare și continuitate al unei *Europei mai puternice* în fața provocărilor de diverse tipuri.

Transdisciplinaritatea se poate observa și din faptul că se propune un demers bazat pe interacțiunea a patru niveluri de intervenție educativă: disciplinar, multi-/pluridisciplinar, interdisciplinar și transdisciplinar. Suplimentar, imagistica utilizată surprinde aspecte de viață reală, problemele esențiale și indubitabil necesar de abordat, așa cum apar ele în contextul european contemporan și așa cum afectează în prezent societatea de la micro la macrosocial, de la indivizi la segmente sociale, categorii de persoane și instituții.

Responsabilizarea elevilor și studenților în raport cu propria învățare se consolidează, în sensul că reușesc să depășească deprinderea unor cunoștințe, în direcția creării propriului algoritm de studiu. Accentul pus pe dezvoltarea personală, pe configurarea responsabilității social - civice și chiar pe dezvoltarea laturii artistic - vocaționale a tinerilor îi motivează și îi dezvoltă.

Pe de-o parte specificul cursurilor/seminariilor formale vizează anumite competențe, ele fiind aliniată la competențele cheie europene, iar dacă ne raportăm la idealul educațional și la așteptările pe care le avem de la individ când părăsește procesul educațional formal și ajunge să ocupe un rol în cadrul pieței muncii, știm că este nevoie să-și dezvolte competențe transferabile care sunt acele tipuri de competențe utile într-o societate globală în care granițele sunt tot mai eludate, nu numai la locul de muncă, dar și în diversele posturi de viață. Așadar competențele de comunicare, argumentare, lucru în echipă, rezolvare de probleme, planificare devin indispensabile, iar formarea lor de către cadrele didactice, o necesitate.

Formarea competențelor necesare posturii de cetățean european solicită în practică efort didactic adaptativ, deoarece ele necesită configurarea de contexte de învățare specifice, metodologii de tip activ, interactiv și proactiv, conținuturi care, la rândul lor să stimuleze abordări de tip integrat și, mai ales, muncă în echipă. Profesorii trebuie să fie conștienți că actul didactic, considerat în componenta sa formală, dar mai ales în cea nonformală și informală, este o provocare datorită complexității lumii contemporane, dinamismului acesteia, profunzimii și caracterului alert al unor schimbări, care presupun un grad înalt de adaptare și de integrare, independență și autonomie.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Formarea tinerilor, în sensul de a da dovadă de spirit european real și asumat, se poate realiza doar prin deschidere autentică a școlilor și universităților către comunitate, nu doar pentru sprijinul pe care îl acordă, ci și pentru că reprezintă un teren util de investigare și experimentare a abilităților de viață ale tinerilor. Dacă ne referim la implicarea tinerilor în activități derulate de ONG-uri, știm că reprezintă un plus în formarea și dezvoltarea personalității lor, participarea la proiecte și competiții europene între tineri le dezvoltă spiritul competitiv, iar aplicarea metodei PhotoVoice din cadrul acestui proiect le crează oportunitatea de empowerment sau advocacy pentru idealurile în care cred.

Eforturile instituționale și educative dau roade, astfel încât se reușește promovarea idealului european, asumarea posturii de cetățean european responsabil și promovarea unor modalități care să stimuleze formarea unui spirit pro european activ. Numeroasele proiecte direcționate pe stimularea și dezvoltarea tinerilor, în conformitate cu profilul educațional european dovedesc interesul crescut al societății românești contemporane pentru contextul socio-cultural european din care suntem parte integrantă.

În consecință, specificul național poate și trebuie, prin caracterul său identitar, să aducă plus valoare unei comunități globale cu fond cultural comun cum este Europa. Poate, mai mult ca oricând, conștientizăm că bogăția culturală reprezintă factorul decisiv pentru pace, prosperitate, securitate și stabilitate în Europa, iar acceptarea diversității, respectul reciproc, respectul pentru mediu și cooperarea, care au stat la baza construcției europene la finele celui de-al Doilea Război Mondial, sunt valorile care ne țin uniți. Aceasta este direcția înțelegerii devizei Uniunii Europene: *In varietate Concordia*, iar cadrele de viață prezentate în acest volum, pot fi interpretate ca posibile sugestii de acceptare a deschiderii culturii, tradiției și limbii noastre către spiritul european și reciproc.

Exemple de aplicare ale metodei de Photo-voice

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

"A place abandoned by God ... but not by the clergy! Let's start working together!"

"There are many facilities aimed at children or the elderly, but completely lack of facilities catering to a harmonious growth and away from deviance for teenagers. A proposal that I could do about it is to use public money more in favor of adolescents, organizing activities targeted leveraging public spaces, making the time boys less".

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Jean Monnet Project Nr. 599938, Building A Better Future - Learning EUrope@School: Education for Democracy, Security, Diversity and a World of Youth, (OurEUrope)

"Open the gates to us! Our place is in the EU!"

"Reassess the building to allow group activities and entertainment for all! Let's start working together for a better future!"

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Jean Monnet Project Nr. 599938, Building A Better Future - Learning EUrope@School: Education for Democracy, Security, Diversity and a World of Youth, (OurEUrope)